

Familie en vermogen in bedrijf

Vermogensoverdracht bij leven en overlijden (estate planning)

Bij overdracht van vermogen naar de volgende generatie ligt - door versnippering - verlies van het vermogen op de loer. Een risico dat geminimaliseerd kan worden door van tevoren goed na te denken over erfenis en schenkingen. Voor overdracht bij overlijden kunt u met behulp van een testament zelf beslissen hoe u uw bezittingen wilt doorgeven aan uw erfgenamen. Ook in geval van overdracht bij leven kunt u bij de schenking diverse keuzes maken.

Idealiter worden de schenkingen en het testament op elkaar afgestemd. Het is daarbij belangrijk dat u zich bewust bent van de verschillende opties die u hebt, zodat u een weloverwogen keuze kunt maken die het best past bij u en uw familie.

Bij overdracht naar de volgende generatie spelen er persoonlijke aspecten, maar ook juridische, fiscale en financiële aspecten. Ook ná het opstellen van uw testament is het daarom van belang dat regelmatig opnieuw wordt gekeken of uw wensen nog overeenkomen met wat er in uw testament staat en of dit nog aansluit bij de actuele wet- en regelgeving. Daarnaast is door het testament verstandig op te stellen een belastingbesparing mogelijk. Al deze factoren

kunnen ervoor zorgen dat het loont om het testament met enige regelmaat opnieuw te beoordelen.

In dit hoofdstuk staan de hoofdlijnen van erven, schenken en de fiscale mogelijkheden en beperkingen beschreven. Het gaat echter om een zeer complex onderwerp met als basis het civiele recht. Daarom leest u eerst een korte uiteenzetting van het relevante erfrecht en huwelijksvermogensrecht. Daarna volgen de fiscale consequenties. Wees er echter op bedacht dat dit hoofdstuk slechts een globaal inzicht geeft in de ingewikkelde materie. Het optimaal regelen van erven en schenken is maatwerk, waarbij voor iedere situatie een afzonderlijk beoordeelend nodig is.

Tot slot komen ook de mogelijkheden van een zogenoemd levenstestament aan bod. Met een levenstestament kunt u ervoor zorgen dat uw

belangen ook goed worden behartigd op het moment dat u bijvoorbeeld door ziekte of een ongeval daartoe zelf niet meer in staat bent.

Juridische aspecten: erfrecht

Wanneer u gaat nadenken over uw nalatenschap en over de fiscale aspecten daarvan, zult u zich in de eerste plaats moeten verdiepen in het erfrecht. Het erfrecht is het totaal van regels en wetten die bepalen wie erft bij een overlijden en wie welk deel erft. Als u geen testament hebt en onverhoopt komt te overlijden, is voor de erfopvolging het zogenaamde *erfrecht bij versterf* van toepassing, ofwel het wettelijk erfrecht. Hebt u een testament opgemaakt, dan is het zogenaamde *testamentair erfrecht* van toepassing. Hierna vindt u over beide vormen van erfrecht een korte toelichting.

Erfrecht bij versterf

Erfgenamen

De wet kent in geval van wettelijk erfrecht vier mogelijke groepen erfgenamen van de erflater (degene die komt te overlijden):

1. De niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot (of de geregistreerde partner) en de kinderen van erflater
2. Ouders, broers en zusters van de erflater
3. Grootouders van de erflater
4. Overgrootouders van de erflater

Binnen iedere groep geldt de zogenoemde *plaatsvervulling*. Dit betekent dat als iemand uit een groep vóór de erflater is overleden, de afstammelingen van die overleden persoon in zijn of haar plaats treden. Verder geldt dat de echtgenoot een gelijk deel erft als elk kind van de erflater. Volgens het *wettelijk erfrecht* (zie ook hierna) zijn de echtgenoot en kinderen namelijk samen erfgenaam, ieder voor een gelijk deel. Als de erflater bijvoorbeeld twee kinderen heeft, dan hebben de echtgenoot en de kinderen in principe ieder voor een derde deel recht op de nalatenschap.

Als de echtgenoot van een erflater een kind heeft dat niet ook een afstammeling is van de erflater (oftewel een stiefkind van de erflater), dan treedt dit stiefkind niet in de plaats van de eerder overleden echtgenoot van de erflater. Dit kunt u eventueel wel bij testament regelen.

De groepen volgen elkaar in rangorde op. Dat wil zeggen dat de leden van een volgende groep pas aan de beurt komen als er in een eerdere groep geen erfgenamen (meer) zijn.

VOORBEELD: Pieter (1)

Pieter overlijdt en laat een vrouw en drie kinderen achter: Paul, Willem en Charlotte. Paul is vooroverleden en is dus gestorven voordat zijn vader is overleden. Paul liet zelf twee kinderen achter, Evelien en Yvo. Deze twee kinderen erven bij plaatsvervulling ieder $\frac{1}{8}$ e gedeelte van de nalatenschap terwijl Willem en Charlotte en de echtgenote van Pieter ieder $\frac{1}{4}$ e erven.

Wettelijke verdeling

Voor de situatie dat een erflater een echtgenoot en kinderen achterlaat geldt de volgende regeling. Volgens de zogeheten *wettelijke verdeling*, die in de wet is opgenomen, krijgt de langstlevende echtgenoot¹ de hele nalatenschap toegedeeld onder de verplichting om de schulden voor zijn rekening te nemen. De langstlevende krijgt hierdoor de volledige beschikking over de nalatenschap. Door deze verdeling van de nalatenschap krijgt de langstlevende teveel. Deze echtgenoot krijgt immers alles, terwijl hij slechts recht heeft op zijn toekomstige erfdeel (waarvan de grootte afhankelijk is van het aantal kinderen).

De langstlevende wordt dus *overbedeeld*. Hierdoor ontstaat een schuld van de langstlevende aan de kinderen, een zogenaamde *overbedelingsschuld*. Op hun beurt krijgen de kinderen een niet-opeisbare (al dan niet rentedragende) vordering op de langstlevende ouder tot het bedrag van hun erfdeel. Deze vordering van de kinderen is pas opeisbaar bij het overlijden of het faillissement van de langstlevende echtgenoot. Tot die tijd kunnen de kinderen dus niet beschikken over hun erfdeel.

¹ Dit kan een man of een vrouw zijn. Voor uw leesgemak wordt naar een mannelijk persoon verwezen.

Wanneer de echtgenoot de verdeling niet wil, kan hij de verdeling binnen drie maanden na het overlijden ongedaan maken. Dit moet wel bij notariële akte plaatsvinden. Er ontstaat dan een zogenaamde onverdeeldheid waarin de echtgenoot en kinderen gezamenlijk gerechtigd zijn, ieder voor een gelijk erfdeel. Dit betekent dat de hele erfenis gaat toebehoren aan alle erfgenamen samen, die vervolgens de erfenis samen moeten verdelen. Eventuele (minder ingrijpende) mogelijkheden om af te wijken van de wettelijke verdeling zijn gering.

Testamenteir erfrecht

Wanneer iemand overlijdt en een testament heeft opgemaakt, is voor de erfopvolging het zogenaamde *testamenteir erfrecht* van toepassing. De erflater heeft bij uiterste wilsbeschikking - dit is meestal een testament - bepaald wie van hem erven.

In de volgende gevallen is het in elk geval verstandig om een testament op te stellen:

- U wilt een specifieke begunstigde aanwijzen voor specifieke eigendommen
- U hebt minderjarige kinderen
- U hebt stiefkinderen die u wilt opnemen in uw testament
- U bent ondernemer
- U bent eigenaar van onroerend goed in een ander land
- Uzelf of uw echtgenoot heeft niet de Nederlandse nationaliteit
- U hebt een niet-traditionele relatie of uw directe familieleden zijn niet uw erfgenamen/begunstigden

Inhoud testament

In een testament kunt u bepalen wie voor welk gedeelte uw erfgenamen zijn en eventueel wie *legatarissen* zijn. Meer over legatarissen vindt u hierna bij Erfgenamen. Meestal heeft de erflater in zijn testament ook een *executeur* benoemd. Dat is de persoon die ervoor moet zorgen dat de bepalingen in het testament worden uitgevoerd.

VOORBEELD: Pieter (2)

Pieter overlijdt en laat zijn vrouw, Alexandra, en zijn genoemde drie kinderen achter als erfgenamen, ieder voor $\frac{1}{4}^e$ deel. De nalatenschap bedraagt 1.000.000 euro. Alexandra krijgt volgens de wettelijke verdeling de volledige 1.000.000 euro toegedeeld in volle eigendom en de drie kinderen krijgen ieder een (al dan niet rentedragende) vordering op hun moeder van 250.000 euro per kind. Deze vordering is pas opeisbaar bij het overlijden van Alexandra. Zij mag in de tussentijd het gehele vermogen gebruiken en ook opmaken. Voor de erfbelasting wordt Alexandra belast voor haar $\frac{1}{4}^e$ gedeelte van de nalatenschap waar zij als erfgenaam recht op heeft en de kinderen evenzo voor hun $\frac{1}{4}^e$ gedeelte van de nalatenschap (in feite de vordering op hun moeder).

Als u minderjarige kinderen als erfgenaam of legataris aanwijst, kunt u in het testament eventueel een *bewindvoerder* benoemen. Deze neemt het financiële beheer voor zijn rekening tot de kinderen meerderjarig zijn. Als ouder van minderjarige kinderen kunt u ook een *voogd* benoemen in uw testament. Deze voogd draagt zorg voor de verzorging en opvoeding van de kinderen en voert het financiële beheer tot meerderjarigheid als u geen bewindvoerder hiervoor aanwijst. Het benoemen van een voogd kan tegenwoordig ook plaatsvinden via een online applicatie van de rechtbank waarna de benoeming wordt ingeschreven in het gezagsregister. Hiervoor is geen testament meer nodig.

Verder kunt u in uw testament bepalen wat er na het overlijden van uw erfgenamen met uw vermogen moet gebeuren. Zo kunt u opnemen dat het restant van de verkrijging uit de nalatenschap privévermogen van uw erfgenaam blijft – dus niet in de gemeenschap van goederen van uw erfgenaam valt – of na het overlijden van uw erfgenaam naar uw kleinkinderen moet gaan. Eigenlijk zijn er geen beperkingen aan een testament, zolang dit maar niet in strijd is met de openbare orde en goede zeden.

Codicil

Als u bepaalde goederen concreet wilt toedelen, dan kunt u dit uiteraard in uw testament opnemen. U kunt dit ook in codicil vastleggen, maar een codicil is alleen geldig voor kleding, lijfsieraden en/of inboedelgoederen of voor uw wensen rondom uw uitvaart. Het codicil moet u geheel met de hand schrijven (en mag u dus niet typen) en voorzien van een datum en uw handtekening.

Mocht u dit codicil maken voordat uw testament is opgesteld, dan moet dit codicil uitdrukkelijk in uw testament worden genoemd. In een codicil kunt u wijzigingen aanbrengen zonder tussenkomst van een notaris. Het is wel raadzaam uw erfgenamen op de hoogte te brengen van het bestaan van een codicil dan wel dit aan uw testament te hechten.

Erfgenamen

U kunt iedereen in uw testament tot erfgenaam benoemen: familieleden, vrienden en rechtspersonen (denk hierbij bijvoorbeeld aan een goed doel). Een erfgenaam krijgt altijd een evenredig deel of het geheel van de nalatenschap. U kunt echter ook in uw testament opnemen dat iemand alleen een door u vastgelegd goed of geldbedrag uit de nalatenschap krijgt. Dit wordt een *legaat* genoemd. De persoon die het betreffende goed of geldbedrag ontvangt, is de legataris. De *legataris* heeft een vorderingsrecht op één of meer van de erfgenamen ter grootte van het legaat, maar deelt verder niet mee in de nalatenschap.

Legitieme portie

Kinderen hebben altijd recht op een bepaald deel van de waarde van de nalatenschap, de *legitieme portie*. Dit minimumdeel van de waarde van de nalatenschap is altijd de helft van wat zij als erfgenaam bij versterf - dus in de situatie dat er geen testament was - zouden krijgen. Stel, de erflater laat een echtgenoot en drie kinderen achter. Dan is de waarde van de legitieme portie $\frac{1}{8}^e$ deel van de nalatenschap (de helft van $\frac{1}{4}^e$).

Het recht om een beroep te doen op de legitieme portie vervalt vijf jaar na het openvallen van de nalatenschap. Het is mogelijk in een testament te bepalen dat de legitieme portie voor zover deze ten laste komt van de echtgenoot, pas opeisbaar is wanneer de langstlevende echtgenoot komt te overlijden. De echtgenoot heeft geen legitieme portie als zodanig. Wel kan de echtgenoot enkele andere wettelijke rechten inroepen. Deze andere wettelijke rechten gaan het bereik van dit hoofdstuk echter te buiten.

Besluit u geen testament op te stellen, dan kan dat ongewenste gevolgen hebben:

- Vererving van uw eigendommen aan mensen die u niet als begunstigen in gedachten had of in verkeerde verhoudingen
- Hogere erfbelasting, door het niet optimaal kunnen benutten van fiscale vrijstellingen en verrekeningen
- Een negatieve invloed op uw familiebedrijf door afwezigheid van eigendom en leiding bij bedrijfsopvolging
- Gevaar voor de continuïteit van uw familiebedrijf
- Een lange en emotioneel zware gang naar de rechter voor de toewijzing van de voogdij over uw kinderen
- Op de leeftijd van achttien jaar krijgen de kinderen de vrije beschikking over uw vermogen
- Een tekort aan liquide middelen met als gevolg een verplichte verkoop van uw eigendommen ter voldoening van kosten en belasting

Juridische aspecten: huwelijksvermogensrecht

Wanneer de erflater gehuwd is, dan wordt de omvang van zijn nalatenschap bepaald door het huwelijksgoederenregime. Is de overledene in gemeenschap van goederen getrouwd, dan zal de nalatenschap de helft van het gemeenschappelijk vermogen bedragen. Als de echtgenoten onder huwelijksvoorwaarden getrouwd zijn vormt het privévermogen van de overleden echtgenoot de nalatenschap, vermeerderd met de helft van het eventuele gemeenschappelijk vermogen.

De vermogensrechtelijke, erfrechtelijke en fiscale gevolgen van een geregistreerd partnerschap zijn gelijk aan die van een huwelijk. Waar in dit hoofdstuk wordt gesproken van huwelijk of echtgenoot wordt daarom ook bedoeld geregistreerd partnerschap of geregistreerde partner.

Gemeenschap van goederen

De algehele of wettelijke gemeenschap van goederen betekent dat alle goederen die de echtgenoten bezitten vóór het huwelijk of die zij verkrijgen tijdens het huwelijk, één geheel vormen en van de echtgenoten samen zijn. Dit geldt ook voor eventuele schulden van de echtgenoten. Beide echtgenoten zijn aansprakelijk voor elkaars schulden en eventuele schuldeisers kunnen zich op de gehele gemeenschap verhalen.

De gemeenschap van goederen kan ontstaan bij het aangaan van het huwelijk of tijdens het huwelijk door het opheffen van reeds bestaande huwelijksvoorwaarden.

Als u in gemeenschap van goederen bent getrouwd, kunnen er toch goederen zijn die buiten de gemeenschap vallen en die het privévermogen van één van de echtgenoten vormen. U kunt hierbij denken aan goederen die worden verkregen door schenking of vererving onder de werking van een uitsluitingsclausule of bepaalde pensioenrechten.

Huwelijksvoorwaarden

Wie geen wettelijke of algehele gemeenschap van goederen wenst - bijvoorbeeld uit aansprakelijkheidsoverwegingen - kan bij een notaris een akte laten opmaken met huwelijksvoorwaarden. Huwelijksvoorwaarden kunnen zowel voor als tijdens het huwelijk worden opgesteld. In deze akte legt de notaris de vermogensrechtelijke gevolgen van het huwelijk vast.

Er zijn vele soorten huwelijksvoorwaarden denkbaar. De uitsluiting van een gemeenschap met toevoeging van een verrekenbeding komt het meest voor. Beide echtgenoten behouden op die manier hun eigen vermogen en verrekenen bijvoorbeeld de waardegroei die tijdens huwelijk plaatsvindt.

Optimalisering huwelijksvoorwaarden

Het opheffen of wijzigen van huwelijksvoorwaarden kan een vermindering van erfbelasting tot gevolg hebben. Wanneer de huwelijksvoorwaarden worden opgeheven, ontstaat een gemeenschap van goederen. Een vermindering van de erfbelasting is mogelijk omdat in deze situatie twee keer over de helft van het totale vermogen van beide echtgenoten erfbelasting wordt geheven in plaats van in één keer over een groter geheel. Er kan dan gebruik worden gemaakt van lagere tariefschijven en van bepaalde vrijstellingen.

Hetzelfde kan worden bereikt door in de huwelijksvoorwaarden een zogenaamd *finaal verrekenbeding* op te nemen. Op grond van een finaal verrekenbeding (dat geldt bij overlijden) wordt bij het overlijden afgerekend alsof de echtgenoten in gemeenschap van goederen waren gehuwd.

Een verschil met de 'echte' gemeenschap van goederen is dat door een finaal verrekenbeding de waarde van de goederen wordt verrekend, zodat de minder vermogende echtgenoot een vordering in geld krijgt op de meest vermogende echtgenoot. Verder heeft en houdt iedere echtgenoot het privévermogen zoals tijdens het huwelijk reeds het geval was.

Ook is iedere echtgenoot niet aansprakelijk voor (niet-huishoudelijke) schulden die de ander is aangegaan. Bij een dergelijk finaal verrekenbeding kan bepaald worden dat er ook bij echtscheiding verrekening plaatsvindt.

Of het opheffen van de gemeenschap van goederen of een finaal verrekenbeding in uw situatie interessant is, hangt af van de specifieke omstandigheden en uw wensen voor de vererving van uw vermogen. Het is daarom raadzaam om hierbij de hulp van een specialist in te roepen.

Schenken

Een schenking is een overeenkomst waarbij de ene partij - de schenker - ten koste van zijn eigen vermogen de andere partij - de *begiftigde* - verrijkt zonder iets van de begiftigde als tegenprestatie te verlangen. Het kan gaan om goederen of contant geld, maar ook om het overboeken of storten van een bedrag op iemand anders zijn rekening. Ook bij het wel of niet verrichten van een prestatie kan sprake zijn van een schenking. Zo valt ook het kwijtschelden van een schuld onder het begrip schenking.

Er gelden geen vormvereisten voor een schenking. Op deze regel is echter één uitzondering, de zogenaamde *schenking ter zake des doods*. Dit is een schenking die de begiftigde pas ontvangt bij het overlijden van de schenker, en die in een notariële akte moet worden vastgelegd. Maar voor zover een schenking ter zake des doods ziet op kleding, sieraden of bepaalde inboedelgoederen, volstaat een gedagtekend onderhands stuk dat de schenker geheel met de hand heeft geschreven.

Hoewel voor overige schenkingen geen vormvereisten gelden, kan het toch raadzaam zijn om een schenking in een notariële akte vast te leggen. Dit is bijvoorbeeld het geval met oog op de bewijskracht of in verband met leveringsvoorwaarden voor een bepaald goed, of omdat het wenselijk is om bepaalde voorwaarden aan de schenking te verbinden.

Uitsluitingsclausule

Soms willen ouders een schenking doen aan een kind, maar willen ze niet dat hun (toekomstige) schoonzoon of schoondochter de helft van de schenking krijgt als hun kind is gehuwd in gemeenschap van goederen. Zij kunnen dan bepalen dat de schenking niet zal vallen in het (toekomstig) gezamenlijke vermogen, maar dat de gift privévermogen blijft van hun eigen kind. Dit kan door een zogenaamde uitsluitingsclausule op te nemen bij de schenking.

Overige bepalingen

Behalve een uitsluitingsclausule kunnen diverse andere bepalingen in de schenkingsovereenkomst worden opgenomen. Zo kan de schenker bepalen dat de schenking (onder voorwaarden) kan worden herroepen. Ook is het mogelijk om het geschonken bedrag onder bewind te stellen. Op deze manier kan de schenker regelen dat hijzelf of een aangewezen ander het beheer houdt over het geschonken vermogen tot een bepaalde leeftijd van de begiftigde. Ook kan de schenker bepalen wat er met de schenking moet gebeuren na het overlijden van de begiftigde.

Fiscale aspecten: erf- en schenkbelasting

Over schenkingen en erfenissen wordt belasting geheven. De Successiewet regelt beide: de heffing van erfbelasting over erfrechtelijke verkrijgingen en de heffing van schenkbelasting over schenkingen.

Erfbelasting

Op grond van de wet wordt erfbelasting geheven over de waarde van alles wat een persoon 'krachtens erfrecht' ontvangt uit de nalatenschap van iemand die op het moment van zijn overlijden in Nederland woonde. De nationaliteit van de erflater is hierbij niet van belang. Het maakt verder niet uit of iemand iets verkrijgt als erfgenaam of legataris (zie hierboven onder het kopje Erfgenamen bij Testamentair erfrecht). Daarnaast wordt erfbelasting geheven over wat iemand ontvangt van een Nederlander die overlijdt binnen tien jaar nadat hij Nederland heeft verlaten.

In de Successiewet wordt het civiele begrip 'krachtens erfrecht verkregen' nog verder uitgebreid, zodat er ook verkrijgingen onder vallen die civielrechtelijk niet door erfrecht zijn verkregen. Dit zijn *fictieve verkrijgingen*. De fictieve verkrijgingen zijn opgenomen om belastingbesparende constructies rond erfenissen te voorkomen. Hierna volgt een korte bespreking van deze fictiebepalingen.

Voorbehouden vruchtgebruik of periodieke uitkering

Als een erflater tijdens leven de eigendom van een goed overdraagt en zich daarbij het 'genot' van het goed voorbehoudt, dan leidt deze overdracht onder bepaalde voorwaarden tot belastingheffing op het moment dat de erflater komt te overlijden. Er wordt dan erfbelasting geheven alsof het goed zich nog in het vermogen van de erflater bevindt. Een voorbeeld van een dergelijke constructie die in het verleden vaak voorkwam is de overdracht van de woning aan de kinderen onder voorbehoud van vruchtgebruik.

De voorwaarden voor een fictieve verkrijging zijn dat de erflater partij moet zijn geweest bij een rechtshandeling waardoor hij tot zijn dood (of een daarmee samenhangend tijdstip) een vruchtgebruik of periodieke uitkering heeft gehad, die ten koste of ten laste van de verkrijger is gekomen. Belastingheffing komt slechts aan de orde bij rechtshandelingen tussen de erflater en de echtgenoot, samenwonende of geregistreerde partner van de erflater of zijn bloed-/aanverwanten tot en met de vierde graad.

Er wordt geen erfbelasting geheven als de periodieke uitkering of voorbehouden genot meer dan 180 dagen voor het overlijden van de erflater is gestopt, de verkrijger overlijdt vóór de erflater of de erflater over het vruchtgebruik jaarlijks zes procent rente heeft voldaan.

Levensverzekering en derdenbeding

Ook uitkeringen uit levensverzekeringen vallen onder bepaalde voorwaarden onder de heffing van erfbelasting. De begunstigde bij een levensverzekering verkrijgt de uitkering civielrechtelijk niet krachtens erfrecht. Hij ontvangt de uitkering immers niet uit een nalatenschap, maar van een verzekeraar. De wetgever heeft bepaald dat alles wat door of na het overlijden van een erflater wordt verkregen uit een overeenkomst van levensverzekering geacht wordt krachtens erfrecht te zijn verkregen, tenzij er niets aan het vermogen van de erflater is onttrokken. Als de premies voor levensverzekering door iemand anders dan de erflater zijn betaald, dan is er niets aan zijn vermogen onttrokken. In dat geval zijn de uitkeringen uit die levensverzekering niet belast met erfbelasting.

Waardestijging aandelen of winstbewijzen

Voor de situatie dat aandelen of winstbewijzen van een vennootschap geen onderdeel zijn van de nalatenschap van de erflater, maar wel in waarde stijgen door het overlijden van de erflater, heeft de wetgever een fictiebepaling opgenomen.

Deze bepaling houdt in dat als de waarde van de aandelen of winstbewijzen is gestegen door het overlijden van de erflater, de waardestijging geacht wordt krachtens erfrecht te zijn verkregen. Deze fictiebepaling is van toepassing als aan de volgende twee voorwaarden wordt voldaan:

- De aandelen of winstbewijzen behoren tot een aanmerkelijk belang (zoals bij een aandelenbelang van ten minste vijf procent); en
- De houder van de aandelen is de echtgenoot, samenwonende of geregistreerde partner van de erflater of zijn bloed-/aanverwanten tot en met de vierde graad.

De achtergrond van deze bepaling is om het ontgaan van heffing van erfbelasting over de winst van een vennootschap te voorkomen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de situatie dat een ouder aandelen in een pensioenvennootschap al tijdens leven heeft overgedragen aan de kinderen en door de vrijval van het pensioen door het overlijden van de ouder de waardestijging bij de kinderen terechtkomt.

Schenkbelasting

Schenkbelasting is een belasting die de ontvanger van een schenking betaalt over schenkingen. Er wordt geheven over de waarde van alles wat door een schenking wordt verkregen van iemand die op het moment van de schenking in Nederland woonde. De nationaliteit van de schenker is hierbij niet van belang. Ook voor de schenkbelasting zijn enkele fictiebepalingen opgenomen in de wet, die hierna worden behandeld.

Tienjaarstermijn

Een Nederlander die een schenking doet binnen tien jaar nadat hij Nederland heeft verlaten, wordt geacht op het moment van de schenking in Nederland te wonen.

Eenjaarstermijn

Iemand die in Nederland heeft gewoond en binnen één jaar nadat hij Nederland heeft verlaten een schenking doet, wordt ongeacht de nationaliteit geacht op het moment van de schenking in Nederland te wonen.

180-dagenregeling

Alles wat een erflater die in Nederland woonde in de periode van 180 dagen vóór zijn overlijden heeft geschonken, wordt beschouwd als een verkrijging krachtens erfrecht. Een uitzondering op deze regel geldt bij gebruik van de verhoogde vrijstelling van schenkbelasting die geldt tussen ouders en kinderen bij de financiering van de eigen woning van een kind. Daarop kan ook een beroep worden gedaan in het zicht van overlijden.

Wie is schenkbelasting verschuldigd?

De ontvanger is schenkbelasting verschuldigd. Betaalt de ontvanger de schenkbelasting echter niet, dan is de schenker aansprakelijk voor de verschuldigde schenkbelasting. Als de schenker ook de schenkbelasting voor zijn rekening neemt, is sprake van een *schenking vrij van recht*. In dat geval wordt de verschuldigde belasting nog eens extra als schenking belast.

Tarieven

Voor de erf- en schenkbelasting geldt een(zelfde) progressief tarief (zie tabel 1).

Vrijstellingen

De Successiewet kent voor zowel schenkingen als erfenissen verschillende vrijstellingen. Als u overweegt om te schenken of wanneer u een testament wilt laten opstellen, is het goed om met deze vrijstellingen rekening te houden.

	<i>I. Partners & kinderen</i>	<i>IA. Kleinkinderen</i>	<i>II. Overig</i>
Belaste verkrijging			
€ 0 - € 121.903	10%	18%	30%
€ 121.903 en hoger	20%	36%	40%

Tabel 1. Tarieven schenk- en erfbelasting 2016

Vrijstellingen erfbelasting

Bij de keuze voor een testament is het goed om te kijken naar mogelijkheden om de vrijstellingen in de erfbelasting ook daadwerkelijk volledig te benutten. Zo kunt u de erfenis behalve aan uw partner of (meerdere) kind(eren) ook voor een deel laten toekomen aan uw kleinkinderen (al dan niet onder het bewind van hun ouders) waardoor u nog meer gebruikmaakt van de vrijstellingen.

De vrijstellingen voor de erfbelasting	Hoogte vrijstelling
Partner	€ 636.180
Ziek of gehandicapt kind	€ 60.439
Kind	€ 20.148
Kleinkind	€ 20.148
Ouder	€ 47.715
Overige verkrijger	€ 2.122
Pensioenimputatie	€ 164.348
Vrijstelling 100% ondernemingsvermogen	€ 1.060.298

Tabel 2. Vrijstellingen voor de erfbelasting

Vrijstellingen schenkbelasting

Giften kunnen uw vermogen stapsgewijs verkleinen. Zo kunt u jaarlijks de toepasselijke schenkingsvrijstellingen en de eerste tariefschijf benutten, waardoor bij een onverhoopt overlijden minder erfbelasting verschuldigd is. Daarnaast is het voordeel dat een eventuele waardestijging van geschonken vermogensbestanddelen direct aan de begiftigde toekomt en niet later ook nog belast vererft. Als u overweegt schenkingen te doen, is het altijd goed eerst na te gaan hoeveel erfbelasting bij overlijden verschuldigd is.

De vrijstellingen voor de schenkbelasting	Hoogte vrijstelling
Kind	€ 5.304
Eenmalig verhoogd voor kind tussen de 18-40 jaar	€ 25.449
Extra verhoging eigen woning / studie	€ 53.016
Overgangsregel voor eigen woning	€ 27.570
Overige verkrijger	€ 2.122

Tabel 3. Vrijstellingen voor de schenkbelasting

Schenking onder schuldkerkenning

Het is denkbaar dat ouders wel willen schenken, maar dat zij bijvoorbeeld over het vermogen willen blijven beschikken. Een middel hiervoor is het schenken door middel van een *schuldkerkenning*, ook wel een ‘papieren schenking’ genoemd. De ouder erkent een bedrag schuldig aan zijn kind, dat pas opeisbaar is bij het overlijden van de (langstlevende) ouder. Het kind heeft als het ware een vordering op de ouder geschonken gekregen. Hierover is schenkbelasting verschuldigd, maar er kan gebruik worden gemaakt van de vrijstellingen.

Als de ouder op het moment van overlijden de schuld nog niet heeft afgelost, valt deze schuld in de nalatenschap. Het voordeel is nu dat door de schuld de nalatenschap kleiner is dan wanneer de ouder niet geschonken had. Daardoor is er minder erfbelasting verschuldigd. Ook als de ouder de schuld voor het overlijden wel heeft afgelost, is de nalatenschap kleiner dan wanneer er geen schenking had plaatsgevonden. In dat geval is er eveneens minder erfbelasting verschuldigd.

Fictiebepaling erfbelasting

Civielrechtelijk is dus sprake van een schuld die in mindering op de nalatenschap komt. Voor de heffing van erfbelasting wordt deze schuld in bepaalde gevallen echter toch gezien als erfrechtelijke verkrijging, waarover erfbelasting verschuldigd is. De fictiebepaling zoals hiervoor besproken bepaalt dat dit het geval is als de ouder tot aan zijn overlijden genot heeft gehad van het schuldig erkende bedrag.

De toepassing van deze fictiebepaling kan worden voorkomen wanneer:

- de ouder jaarlijks zes procent rente over de openstaande schuld betaalt aan het kind; of
- de ouder de schuld minimaal 180 dagen voordat hij overlijdt aflost.

Inkomstenbelasting

Door de schenking onder schuldigerkenning ontstaat een schuld bij de ouder en een vordering bij de kinderen. De schuld en de vordering moeten beide partijen aangeven in box 3. Gezien de systematiek van box 3 - die uitgaat van een vast rendement - maakt het voor de heffing van inkomstenbelasting in principe geen verschil welk rentepercentage de ouder vergoedt over de vordering. Door de betaling van rente wordt zelfs extra vermogen overgeheveld in de vorm van een rentevergoeding waarover geen schenkbelasting is verschuldigd.

Voordeel schenkbelasting

Als de ouder door middel van een schuldigerkenning jaarlijks het belastingvrije bedrag schenkt aan het kind, is geen schenkbelasting verschuldigd. Voorwaarde daarbij is wel dat de ouder rente betaalt of dat

hij de schuld tijdig - uiterlijk 180 dagen voor zijn overlijden - heeft afgelost. Ook is een voordeel mogelijk als de ouder bedragen tegen het lage 10%-tarief (het tarief in de laagste tariefschijf bij schenkingen aan partners en kinderen) schuldig erkent. Bij erfdelen die meer (zouden) bedragen dan de toepasselijke vrijstelling en de laagste tariefschijf wordt er dan immers tien procent schenkbelasting geheven in plaats van twintig procent erfbelasting.

Notariële akte

Schenking door middel van schuldigerkenning moet bij notariële akte plaatsvinden, zodat bij overlijden van de schenker door de notariële akte het bestaan van de schuld aan de Belastingdienst kan worden bewezen. Zonder notariële akte accepteert de Belastingdienst het bestaan van de schuld niet en komt deze niet in mindering op de nalatenschap.

<i>Bruto schenking</i>	<i>Vrijstelling</i>	<i>Belastbare som</i>	<i>Schenkbelasting</i>	<i>Gemiddelde belastingdruk</i>
€ 5.000	€ 5.304	€ 0	€ 0	0,0 %
€ 50.000	€ 5.304	€ 44.696	€ 4.469	8,9 %
€ 100.000	€ 5.304	€ 94.696	€ 9.469	9,5 %
€ 150.000	€ 5.304	€ 95.000	€ 16.749	11,0 %

Tabel 4. Gemiddelde belastingdruk bij schenking onder schuldigerkenning

Kind ondersteunen bij de eigen woning

Veel ouders overwegen hun kinderen te ondersteunen (bij aankoop van) de eigen woning. Ze hebben daarvoor diverse mogelijkheden.

Schenken van een bedrag

Het schenken van een bedrag in contanten is de meest eenvoudige oplossing. Daarbij kunt u eventueel gebruikmaken van de eenmalig verhoogde vrijstelling speciaal voor schenkingen met betrekking tot de eigen woning. De eenmalige vrijstelling (voor kinderen tussen 18 en 40 jaar) bedraagt 53.016 euro (vanaf 2017 nog aan te vullen tot 100.000 euro). Voor deze vrijstelling gelden enkele voorwaarden. Zo moet het kind onder meer het bedrag besteden aan:

- aankoop van een eigen woning;
- aflossing van eigenwoningschuld;
- verbeteren en onderhouden van de eigen woning;
- afkoop van erfpachtcanon bij een eigen woning; of
- aflossen van de restschuld van een verkochte eigen woning.

Als de Belastingdienst daarnaar vraagt, moet met schriftelijke stukken worden aangetoond dat de schenker het bedrag van de schenking daadwerkelijk heeft betaald en de begunstigde het heeft aangewend voor de eigen woning of aflossing. Het is dan ook meer dan raadzaam deze schenking schriftelijk vast te leggen, maar dat hoeft niet bij notariële akte.

Een kind mag het vrijgestelde bedrag van 53.016 euro in één jaar ook splitsen. Hij moet dan minstens 27.567 euro gebruiken voor de eigen woning en het overige bedrag van 25.449 euro mag hij voor iets anders benutten.

Er geldt ook een overgangsregeling als het kind de eenmalige vrijstelling voor 1 januari 2010 al heeft benut. In dat geval bedraagt de vrijstelling voor de eigen woning nog 27.570 euro (wederom voor kinderen tot 40 jaar).

Rentedragende lening

Een andere mogelijkheid is dat de ouder een rentedragende lening verstrekt aan een kind.

De vordering die de ouder op het kind heeft, moet de ouder in aanmerking nemen in box 3, zodat de ouder hierover vermogensrendementsheffing is verschuldigd. De rente die het kind vervolgens betaalt, wordt niet afzonderlijk belast bij de ouder. In feite wijzigt de belastingheffing voor de ouder hierdoor niet.

Het kind kan de aan de ouder betaalde rente in aftrek brengen op zijn box 1-inkomen als hij voldoet aan de voorwaarden. Als het gaat om een nieuwe hypotheekschuld, dan moet hij de lening tenminste annuïtair aflossen. Voor aftrek van (hypotheek)rente is het daarnaast vereist dat het een lening betreft ter financiering van de aankoop (of verbetering en onderhoud) van de *eigen woning*. Met *eigen woning* wordt bedoeld dat de woning het hoofdverblijf van het kind is.

De *rente* moet de vergoeding zijn voor de hoofdsom en deze moet een zakelijke basis hebben, waarbij binnen familieverhoudingen de rente iets lager dan strikt zakelijk mag zijn. Een nadere zekerheidsstelling is voor de aftrekbaarheid niet noodzakelijk. De lening hoeft eveneens niet notarieel te worden vastgelegd om renteaftrek te kunnen genieten.

Een onderhandse lening is voldoende, al is in ieder geval een schriftelijke vastlegging wel wenselijk. Het verstrekken van een lening zelf is uiteraard geen vermogensoverdracht. Het verstrekken van een lening kunt u wel met vermogensoverdracht combineren door de schuld in termijnen kwijt te schelden, eventueel met gebruikmaking van de bovengenoemde vrijstelling en de laagste tariefschijf.

Als u dat wilt, kunt u het bedrag dat een kind aan rente aan u moet betalen, aan uw kind terugschenken. Daarbij is het absoluut raadzaam het kasrondeje te maken: u dient uw kind de rente aan u te laten betalen en u kunt aan uw kind het bedrag terugschenken. Wanneer de geschonken rentebedragen maximaal 5.304 euro per jaar bedragen, vallen deze onder de vrijstelling en hoeft uw kind er geen schenkbelasting over te betalen. Over het meerdere tot 121.903 euro is tien procent schenkbelasting verschuldigd.

Bijleenregeling

Aflossingen op de hypotheek of schenking van (een deel van) de koopsom voor de eigen woning hebben effect op de bijleenregeling voor het kind. Zou een kind de woning verkopen, dan moet hij (fiscaal gezien) de overwaarde van de woning (verkoopprijs minus eventuele (hypotheek) schuld) gebruiken voor aankoop van de nieuwe woning. Het kind kan slechts renteaftrek genieten voor een bedrag van maximaal de aankoopprijs van de nieuwe woning minus de overwaarde van de oude woning.

Conclusie

Bij erven en schenken is veel mogelijk, maar het kan behoorlijk complex zijn. Om uw wensen zo goed en financieel vriendelijk mogelijk vorm te geven moet u immers rekening houden met zowel civiel als fiscaal recht. Dit hoofdstuk geeft slechts een globaal inzicht in deze ingewikkelde materie. Het optimaal regelen van erven en schenken is vrijwel altijd maatwerk: voor iedere situatie is een afzonderlijke beoordeling nodig.

Dit is het zevende onderwerp in de reeks 'Familie en vermogen in bedrijf'. Gedurende het jaar volgen meer onderwerpen rondom familievermogen, zie pwc.nl/familiebedrijven. Onderwerpen waarover u niet vroeg genoeg in gesprek kunt gaan met uw familieleden en adviseurs.

Voor meer informatie:

Jan Nieuwenhuizen

088 792 14 38

Linda Jansen

088 792 58 65

Levenstestament

In een testament regelt u wat er na uw overlijden met uw vermogen moet gebeuren. Maar wie zorgt ervoor dat uw (financiële) belangen goed worden behartigd wanneer u dat door ziekte of een ongeval zelf niet meer kunt? Als u niets regelt, bepaalt de rechter wie uw belangen het best kan behartigen. De rechter benoemt dan een curator of een bewindvoerder, afhankelijk van de situatie. De gang naar de rechter is echter niet altijd een gewenst traject. Deze gerechtelijke tussenkomst kunt u voor zijn door een *levenstestament* op te maken.

Een levenstestament bestaat uit één of meer volmachten, aangevuld met wensen rondom (medische) verzorging. Ook kunt u bij het levenstestament bijlagen opnemen, zoals een overzicht van uw bankrekeningen, (digitale) codes en wachtwoorden, verzekeringen en kunstverzamelingen, of waar u deze overzichten bewaart.

In een levenstestament kunt u vastleggen wat in uw specifieke situatie van belang is. U kunt uw wensen vastleggen voor onder meer:

- uw financiën, onderneming, woning en andere onroerende zaken;
- schenkingen, of u deze wilt (blijven) doen, en zo ja, onder welke voorwaarden;
- het geven van toestemming voor het al dan niet mogen verrichten van medische handelingen;
- de benoeming van een mentor of een bewindvoerder over uw vermogen;
- praktische zaken voor na overlijden (begrafenis of crematie).

In het belang van uzelf en anderen

Het levenstestament heeft meerdere functies. Het is in de eerste plaats voor uzelf van belang vast te leggen wat uw wensen en verzoeken zijn in het geval u deze niet (meer) naar voren kunt brengen. Maar het is ook voor iedereen die voor u zorgt of met u samenwerkt van belang om te weten wat uw wensen zijn. Denk aan uw (zakelijke) partner, uw kinderen en naaste familie, en ook zorg hulpverleners.

EEN VOORBEELD

Wanneer er een bewind over uw vermogen is aangevraagd, is het levenstestament voor de bewindvoerder en de kantonrechter een belangrijke hulp als er besloten moet worden over de verkoop van uw huis of het doen van schenkingen aan uw kinderen of kleinkinderen.

Medische zaken

Het levenstestament kan ook een medische paragraaf bevatten, bijvoorbeeld een medische behandelingsvolmacht, een niet-behandelverklaring of een behandelgebodsverklaring, of een donorcodicil. Houd er wel rekening mee dat de vastgelegde wensen niet altijd leidend zijn. Een arts of zorgverlener is niet altijd gebonden aan medische wensen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij euthanasie. Maar hier geldt het credo: beter iets geregeld, dan niets geregeld. Wilt u zaken op dit vlak vastleggen, dan kunt u hierover het beste overleg voeren met uw arts.

Formele vastlegging

Sommige handelingen, waarvoor in een levenstestament volmacht wordt gegeven, kunnen alleen bij volmacht worden verricht als deze notarieel zijn vastgelegd (bijvoorbeeld het aanvragen of wijzigen van bankproducten).

Doordat het levenstestament notarieel wordt vastgelegd, is het voor iedereen een bewijs dat u op dat moment in staat was om uw wensen kenbaar te maken en om de gevolgen daarvan te overzien. De notaris heeft zich daarvan moeten overtuigen.

Het levenstestament wordt bij de notaris in de kluis bewaard en de notaris geeft u een origineel gewaarmerkt afschrift van de notariële akte. Het is verstandig de akte te laten registreren in het Centraal Levenstestamentenregister (CLTR). Het CLTR biedt geen inzage in de inhoud van het levenstestament. Alleen notarissen hebben toegang tot de gegevens van het CLTR. Deze situatie is vergelijkbaar met het maken en registreren van een gewoon testament. Door de registratie kunnen belanghebbenden te weten komen of iemand een levenstestament heeft gemaakt en of dit niet herroepen is.

De volmacht voor financiële zaken die onderdeel is van een levenstestament gaat in principe direct in. Het is echter meestal de bedoeling dat de gevolmachtigde pas echt namens u gaat optreden op het moment dat u het zelf niet meer kunt.

U kunt het levenstestament op ieder moment herroepen of wijzigen door een nieuwe notariële akte. Het is dan erg belangrijk om degenen die u inzage heeft gegeven in de eerdere volmacht op de hoogte te stellen van die herroeping of wijziging.